

1) Olympijské hry

Tvrzení, že první olympijské hry se odehrály roku 776 př.n.l. není zcela pravdivé. Toho roku se totiž konaly první hry oficiální, které jsou zanesené v seznamu olympioniků, tedy vítězů Olympiád. Je asi všeobecně známo, že se pořádaly každé čtyři roky a že se podle nich určoval počátek řeckého kalendáře. Toto ale zavedl až na přelomu 4. a 3. století historik Tímaios z Tauromenia místo odlišných letopočtů v jednotlivých řeckých státech a i pak trvalo jistou dobu, než se takové datování prosadilo. Konkrétní datovací formule uváděla jednak pořadové číslo Olympiády, dále o kolikátý rok z čtyřletého cyklu jde a také jméno vítěze na běh na jedno stadium. Poslední, 293. Olympiáda, se konala roku 393 n.l. Tedy alespoň ta oficiální, opakovaný zákaz těchto her ukazuje na to, že se zde nějaká sportovní klání konala i po tomto datu.

Co se letopočtu týče, shodují se na něm vesměs antičtí i moderní historikové. Horší je to ale s konkrétním datem konání. Termín nebyl pevně dán, ale určoval se složitým výpočtem pro každou jednu Olympiádu. Podle převládajícího názoru se měla hlavní den slavností (třetí) shodovat s prvním úplňkem po letním slunovratu, což by vycházelo na druhou dekádu v červenci. Hry zpočátku měly jen jeden den, s tím ale, jak narůstal počet disciplín, zvyšoval se i počet dní, nakonec se ustálil asi na pěti. Samotné závodění ale zabíralo jen dva a půl dne, druhá polovina času byla určena náboženským a slavnostním obřadům. Tak první a poslední den her byl vyhrazen právě na tyto účely, stejně jako polovina dne třetího. Přesné pořadí jednotlivých soutěžních disciplín ale není známo.

V době konání Olympiády měl platit všeobecný posvátný mír, tzv. ekecheiria, čili zdržení se rukou (myšleno od zbraní). V této době nesměl na území Olympie vstoupit žádný voják ani ozbrojený jedinec (zbraně se vybíraly u vchodu do areálu a tam pak byly po celou dobu uloženy ve speciálním skladišti), také všem účastníkům her měl být umožněn bezpečný průchod přes všechna, i nepřátelská území a konečně měly ustát války a ozbrojené spory vůbec. Ekecheiria byla respektována všemi řeckými státy a doklady o jejím porušení by se daly spočítat na prstech jedné ruky (a byly samozřejmě potrestány vyloučením státu z her a pokutou). Délka tohoto posvátného míru je sporná, ze začátku to byl asi měsíc (část před hrami a část po nich), později, když do Olympie začali jezdit sportovci ze vzdálenějších krajů, se prodloužila až na tři měsíce.

Pro připuštění na hry musel účastník splnit čtyři podmínky: závodník musel být Řek, svobodný muž náležející k nějakému městu (neřekové se původně her účastnit nesměli, ale jsou známy i doklady účastníků z ciziny, např. pozdější římský císař Tiberius); za druhé se závodník nesměl provít hrdelním nebo jiným těžkým zločinem a nesměla na něm být klatba; za třetí se musel na hry deset měsíců připravovat, z toho závěrečný měsíc tréninku probíhal již v Olympii a helladonikové během

něj mohli vyřazovat nezpůsobilé zájemce. Poslední podmínkou bylo, že závodník nesměl pocházet ze státu vyloučeného pro porušení ekecheirie z her. Na naplnění těchto podmínek, stejně jako potom na průběh her samotných dohlíželi rozhodčí zvaní helladonikové.

V soutěžích se určovalo vždy jen první místo. Vítěz byl hned po skončení závodu na pokyn rozhodčího vyhlášen na stadionu, dostal palmovou snítku a červenou stužku jako symbol vítězství. Další jeho odměnou byl olivový věnec zvaný kotinos upletený z větve posvátné olivy rostoucí u Diova chrámu. Ten byl ale vítězům udělován až v poslední den her při slavnostní obřadu v Diově chrámu. Dále pro ně byla uspořádána hostina v prythaneu a měli právo si nechat na Altidě vztyčit sochu. Peněžitou odměnu zde nedostávali. To ale neznamená, že by ji nedostali vůbec. Další odměny za vítězství jim totiž udělovalo jejich domovské město. Bylo zvykem uspořádat jim velkolepé přivítání, olympionici také měli doživotně zajištěno stravování na obecní účet. Pokud sami nedisponovali dostatečnými prostředky, město jim nechalo postavit v Olympii sochu nebo sepsat oslavnou báseň. Mnohde byli také osvobozeni od daní a dostávali i finanční odměny.

Na závěr si ve stručnosti představíme olympijské závodní disciplíny. V klasické podobě jich bylo 23, pokud počítáme z pětibojařských každou zvlášť. Jejich počet se ale v průběhu staletí měnil, některé přibývaly, jiné byly z programu vyřazeny. Daný počet tedy zahrnuje devět lehkootletických disciplín, sedm zápasnických, šest jezdeckých a jednu mimosportovní.

Atletické disciplíny se konaly na stadionu a závodníci soutěžili většinou nazí. Na dodržování pravidel dohlíželi helladonikové. Nejstarší a z počátku jedinou soutěžní disciplínou byl běh na jedno stadion, které v Olympii měřilo 192.27 metru. Byla to nejprestižnější soutěž a jménem vítěze se pak označovalo celé následující čtyřleté období. O něco později byl zaveden dvojitý běh, tedy na délku dvou stadií, kdy v půlce trasy museli závodníci zvládnout otočku, protože dráha na stadionu byla rovná, neběhalo se po oválu jako dnes. Na stejnou vzdálenost se běhal i tzv. běh těžkooděnců, ve kterém běžci původně závodili v přilbě s chocholem, chrániči holení a bronzovým štítem. Existoval také jeden vytrvalostní běh, jehož délka se ale hodně měnila, nejméně měl asi 1350 metrů a nejvíce 4600. Všechny běhy probíhaly na stejné dráze, která byla pro závodění vysypána pískem. Startovalo se ze stoje na stanovený signál, v Olympii to bylo zatroubení. Čas se nijak neměřil, vítěz se určoval prostě podle pořadí doběhnutí do cíle. Krom běhu těžkooděnců existovaly běhy také ve variantě pro dorostence.

Do skupiny zápasnických disciplín patří zápas, box a pankration. Jednalo se dosti brutální sporty, které měly podstatně volnější pravidla než dnes. Odehrávaly se také na stadionu ve vymezeném čtvercovém nebo obdélníkovém prostoru. Zápas v sobě kombinuje prvky dnešního volného stylu a řeckořímského zápasu. K vítězství většinou bylo potřeba soupeře donutit, aby se třikrát dotkl

kolenem země. Zápasy v boxu se ukončovaly dvojitým způsobem – buď knock-outem soupeře, nebo výrokem soudců o tom, že jeden ze zápasníků již není schopen pokračovat. Zápasy tak mohly být velmi dlouhé. Pokud už to rozhodčím přišlo moc, mohli nařídít jakási „trestná střílení“ – jeden ze soupeřů (určený losem) mohl druhému uštědřit ránu a tento ji musel přijmout, pokud to ustál, měl stejný pokus i on, a tak se střídali, dokud nebylo dosaženo jednoho z výše zmíněných výsledků. Boxeři si ruce před zápasem ovazovali řemeny – ty byly nejdříve z měkké kůže a měly jen ochránit ruku před poraněním a zpevnit ji. Později se začaly používat také řemeny z tvrdé kůže, které dodaly ránám razanci. V římské době se do nich začaly zašívát kovové kuličky a výztuže, ale na Olympiádě to povoleno nebylo. Pankration potom kombinoval prvky zápasu a boxu. Soupeři v něm mohli používat i údery pěstí, ale bez rukavic či řemenů.

Pětiboj se potom skládal z těchto disciplín: z běhu na jedno stadion, skoku do dálky, hodů oštěpem, hodů diskem a končil zápasem. Některé z jeho disciplín se provozovaly i samostatně, jiné jen v této kombinaci. Při skoku do dálky např. soutěžící mohli používat speciální činky, které jim pomáhaly doskočit dále – bylo to technicky velmi obtížné, ale zřejmě účinné. Odlišnou techniku používali také při hodů oštěpem – závodníci jej totiž odhazovali pomocí kličky ovinuté kolem ratiště, což zvyšovalo impuls i stabilitu letu oštěpu. Zrekonstruovat pak techniku odhozu disku je také problematické, existují sice sochy zachycující atlety v této disciplíně, ale přesné pořadí kroků není jaké. Co ale jasné je, že antické disky byly podstatně těžší než ty moderní.

Mimo stadion, na hipodromu, se konaly závody jezdecké. V Olympii po této stavbě nezbyla ani památka, takže bohužel není možné určit přesnou délku trati v jednotlivých závodech. Jejich zvláštností bylo, že věncem a poctami pro vítěze byl odměňován majitel koní a spřežení, nikoliv vozataj nebo jezdec. Nejstarší jezdeckou disciplínou byl závod čtyřspřeží, asi o třicet let později přibyla také jízda na koních a nakonec na konci 5. století ještě závod dvouspřeží. Tyto tři závody existovaly také v kategorii hříbat.

Jedinou nesportovní disciplínou byla soutěž trubačů a hlasatelů. Odehrávala se zřejmě již první den Olympiády a její vítěz pak mohl ohlašovat začátky soutěží, vítěze, atd. Byla to ale jen okrajová záležitost, navíc do programu zařazená docela pozdě.